

FILIP ČOLOVIĆ

VIR

Laguna

Copyright © 2024, Filip Čolović
Copyright © ovog izdanja 2024, LAGUNA

Knjiga mora biti sekira za zamrznuto more u nama.

Franc Kafka

10.

Utorak je bio mračan, uostalom, kao i bilo koji drugi dan na Ostrvu. Smrkavalo je pre vremena, nenadano i brzo. Nebo je bilo uobičajeno sivo i, premda je tek prošlo podne, ulične svetiljke uveliko su radile, a njihova mrkožuta, ble-dunjava svetlost presijavala se na vlažnom asfaltu i činila da ulica ipak ne završi u gustom mraku. Oštra studen, koja se ne može racionalno objasniti, uvlačila se u kosti. Manjak prirodnog svetla i hladnoća nisu bili prouzrokovani godišnjim dobom, atmosferskim prilikama, čak ni delom dana. Zapravo, na Ostrvu je bilo potpuno svejedno da li je jutro ili ponoć, kišno ili mestimično oblačno, rano proleće ili kasna jesen. Tmina i ravnodušnost iz nekog razloga već dugo nisu izbijale sa ovih prostora. Nedostatak prirodnog svetla uticao je na rastinje, pa je zelenila bilo sve manje. Čak su i one biljke koje su teškom mukom preživljavale završavale povijene ili slomljene, bolesne, uvučene u sebe. Stabla su im prekrivena belim prahom, tačnije, nekim beličastim mrljama nalik na kapljice vode, a na listovima

im se stvarala rđa. Kako izumiranje flore ne bi bilo očigledno, vlasti na Ostrvu rešile su da većinu biljaka, što zdravih, što bolesnih, jednostavno poseku. Na tim mestima osvanuli bi monotoni pločasti trgovi, pa se beton širio na sve strane, kao okean, dokle god pogled seže. Sumornoj atmosferi dodatno su doprinosili Ostrvljani. Teturali su ulicama pogureni, spuštenih glava, retko dižući pogled. Bezlični ljudi u odeći masovne proizvodnje. Njihovo postojanje, bilo je jasno već letimičnim pogledom, svedeno je na pusto, deprimirano bitisanje, na užasnu i uglavnom nepodnošljivu egzistenciju. Muškarci su hodali ogrnuti u mantile tamnih boja, podignutih kragni, smrknuti, poneki sa kožnom akten-tašnom u rukama, a žene u kaputima zakopčanim maltene do grla. One boljestojeće koračale su brže od ostalih, bojažljivo stiskajući torbice uz sebe. I muški i ženski primerci hodali su ćutke. Prolazili su jedni kraj drugih oborenih pogleda, kao da ih čeka pogubljenje, a jedini zvuk koji je dopirao sa ulice bio je bat njihovih koraka, uz povremeno pljuskanje vode, kada im cipele zagaze u bare na trotoaru.

Vir je ovaj prizor posmatrao kroz prozor svoje kancelarije. Već danima je preko tog musavog stakla strpljivo promatrao okolinu a da ni sam nije znao razlog. Ukipljen, pribijen uz prozor taman toliko da mu se dah ocrtavao na staklu, posmatrao je ulicu napregnutim pogledom, možda u želji da primeti nešto što bi ukazalo na odavno i s predumišljajem iskorenjenu bezbrižnost na Ostrvu, na nešto što bi odskočilo od turobne svakodnevice, na neki, makar i najmanji trag života. Takvih znakova ili nije bilo ili Vir uz svu dobru volju nije bio u stanju da ih primeti. Nije ga to previše uznemiravalo. I on sâm je navikao na

---

mrtvilo, već godinama se budeći bez velikih želja. Svikao je na tminu, srodio se sa sivilom lica i prostora koji ga okružuju, sve dok na kraju nije postao sopstvena senka, tek ljuštura negdašnjeg čoveka. Kako bi stariji Ostrvljani rekli, pre ili kasnije, na ovaj ili onaj način, stopiš se sa svojom okolinom. Mada je dugo odolevao, opirao se koliko je mogao običajima i zakonitostima Ostrva, vreme je, uz sve ostalo što je ovakav život nosio, na kraju učinilo svoje.

Ovaj utorak, ipak, po nečemu bio je drugačiji od ostalih dana. Na Virovom stonom kalendaru današnji datum posebno je obeležen, preciznije, brojevi jedan i tri u tankom pravougaoniku precrtani su nekoliko puta crvenom, zbog čega je delovalo kao da krvare na belini papira. Ovako brižljivo i, ruku na srce, ne baš naročito elegantno, Vir je u kalendarskom paralelogramu beležio samo važne godišnjice, rođendane i datume smrti, odlaske kod lekara, kao i poslovne sastanke na koje je sporadično, u poslednje vreme sve ređe pozivan. Ništa od navedenog nije se zbivalo danas. Drugog dana ove radne nedelje imao je obavezu od koje je s pravom strepeo i osećao užasnu nelagodnost. Ovog utorka zakazan mu je razgovor u Palati pravičnosti Ostrva. Strahujući da ne zakasni, Vir je uzeo svoj mantil sa čiviluka i izašao iz kancelarije.

Dugačak, uzani hodnik bez prozora u kom se našao, zaudarao je na trulež i buđ. Mada je znao da žene u keceljama, s metalnim kofama u rukama, svakog dana obavljaju svoju dužnost, po rečima lica zaduženog za higijenu na spratu, čak veoma revnosno, taj miris nikako nije uspevao da iščili iz ovih prostorija. U improvizovanim boksovima s leve i desne strane, kroz pleksiglas, mogla su se videti lica ljudi ispred monitora. Prostirala su se unedogled, poput

glava davljenika koje vire iz vode, a plavkasta, treperava svetlost na njihovim licima činila je tu sliku davljenja još sablasnijom. Spustivši se liftom u prizemlje, Vir se našao ispred prijavnice. Premda je na vreme najavio odsustvo sa posla ovog utorka, obezbeđenje ga je promatralo ispod oka. Nije u tome bilo ničeg ličnog. Radnici obezbeđenja posmatrali su sve radnike koji napuštaju zgradu pre kraja radnog vremena na isti način. Provukao je karticu kroz automat i, uz škripu, čelične šipke pred njim su se razdvajale, oslobađajući prolaz.

Našavši se među ljudima koje je do maločas posmatrao kao mrave u terarijumu, Vir nije mogao da se otme utisku da bi nekome ko ulicu gleda u ovom trenutku, nekome poput njega, ko je u očajničkoj potrazi za bilo kakvim znakom života i duha, on zalicio na ostale ljude-mrave, bezoblične i bezlične živuljke. U nastojanju da se razlikuje, da pošalje drugačiju poruku, uspravio se, podigao glavu, usporio korak i počeo da radoznalo osmatra oko sebe, okrećući se čas na jednu, čas na drugu stranu. Okolina nije nudila bogzna kakav prizor. Ulice su uglavnom bile prljave, prepune rupa. Vetar je nosio kartonske ambalaže i plastične kese s jedne na drugu stranu, vitlajući ih unaokolo poput nevidljivog gorostasa. Asfalt je bio do te mere oštećen i ispucao da su se retka vozila kretala teško i sporo. Vlasti na Ostrvu imale su jednostavan rezon: što su putevi gori, to su gosti ređi. Niko sa kopna i ne pomišlja da dođe na Ostrvo. Za svaki slučaj, dođošima je otežan ulazak raznim administrativnim taksama i besmisleno dugom procedurom. Usled nedostatka istinskog kontakta, već neko vreme, stanovnici na strance gledaju s podozrenjem, a neretko i sa otvorenim neprijateljstvom. Stariji pamte

---

vremena kada su se Ostrvljani lakše odlučivali da odu na kopno u težnji za boljim životom, ali su se i oni s vremenom, poput Vira, učaurili u svoju stvarnost i prepustili letargiji. Uporniji pojedinci, oni nesalomivog duha koji su na svaki način tražili izlaz sa Ostrva, zadržavani su na dužim, neprijatnim razgovorima u raznim službama javne uprave, a pritisak koji su trpeli ispostavio se kao neizdrživ. Zbog toga se i kaže da Ostrvo niko nije napustio a da pre toga nije, na određen način, oštećen ili obeležen.

Metalni šaloni na prozorima zgrada većinom su bili spušteni. Iz oluka se cedila voda, a sa poneke građevine visila je zastava Ostrva. U izlozima prodavnica, čak i onim retkim koje su radile, kroz zarđale rešetke nazirali su se crnobeli portreti Predsednika veća. Već duži niz godina Predsednika je predstavljala jedna te ista fotografija slikana u poluprofilu, pa se činilo da je on, poput zemlje koju vodi, zamrznut u vremenu. Na autobuskoj stanici nekoliko ljudi je čekalo prevoz. Držali su propisanu distancu, okrenuti jedni drugima leđima i nisu ostvarivali kontakt očima. S desne strane ulice, dijagonalno od Vira, zid oronule kuće krečila su dva molera. Jedan je stajao na merdevinama, a onaj drugi, viši, nalazio se na zemlji. Taj visoki i suvonjavi čovek na tlu propinjao se na prste, izvijao se poput zmijske na suncu ne bi li dohvatio površinu koju je farbao kolega na merdevinama. Premda je isprva pomislio da je krečenje organizovano zbog fasade koja je već uveliko počela da se ljušpa i otpada, prisustvo uniformisanog lica udaljilo je Vira od ove pomisli. Čuvar reda stajao je u crnoj uniformi nedaleko od mesta dešavanja i strogo posmatrao prolaznike. Radnici su četkama nanosili boju izuzetno brzo, ali je grafit koji su pokrivali,

najviše zahvaljujući veličini slova, još neko vreme mogao da se pročita: *Čovek nije ostrvo, ali ni Ostrvo nije za ljude.* Taman kada je Vir završio čitanje, uz prekorne poglede čuvara reda, talasi belog kreča prekrili su slova. Vir je okrenuo glavu na suprotnu stranu, pružio korak, zamakao iza ugla i obreo se u ulici u kojoj se nalazila Palata pravičnosti Ostrva.

Ulica je nosila ime nekada velike ostrvske reke, koja je u međuvremenu presušila i postala tek blatnjavo korito, prepuno đubreta i mulja, stanište za pacove, bubašvabe i ostalu gamad. Kolovoz su činile po dve trake sa obe strane, a na sredini, između njih, nalazile su se šine po kojima su se klatili stari, smeđi tramvaji. Masnoće od ulja i prljavština koja je prekrivala vagone ipak nisu mogli da sakriju rđu koja ih je nagrizzala. Veliki broj uličnih svetiljki nije bio u funkciji. Istini na volju, nisu sve bile potpuno ugašene, bilo je onih koje su se palile, pa posle izvesnog vremena gasile, pojedine su u kontinuitetu treperile, praveći mučan utisak prolaznicima koji bi se ispod njih zatekli. Loše osvetljenje činilo je ovu ulicu još zloslutnijom. Negde na polovini te tamne asfaltne grozote, poput Kafkinog zamka, izdizala se četvrtasta građevina nalik na kocku, koja je imala sopstveni prilaz i odskakala je od okoline. Lako je zamisliti da se baš u ovoj zgradi, hladnoj i nepristupačnoj, krije mehanizam koji pokreće pravdu na Ostrvu. Ispred ulaza nalazila se skulptura, prikaz nekog davnog vladara Ostrva. Statua je bila impozantna i gotovo da je skrivala ulaz u Palatu. Vladar je hipnotički delovao na prolaznike. Poput automobilske nesreće morali ste, makar i nevoljno, da bacite

---

pogled u njegovom pravcu. Imao je blago spuštenu glavu, strog pogled, a zakonik, koji se oslanjao na čuveno Zakonopravilo, teglio je na levom ramenu. Vir je neko vreme gledao ozbiljno lice statue, zatim je gurnuo teška vrata, prošao između dva čuvara u crnim uniformama i zakoračio u zgradu.

Na zidu s desne strane hodnika visio je pano sa obaveštenjima. Obznane su listom prikačene rajsnadlama, nakrivljene, a slova na njima razmazana i izbledela. Ipak, osnovne informacije bile su čitljive. Prethodno zakazani sastanci ulazili su lakše u proceduru, što znači da je čoveku s pozivom u rukama bilo neophodno samo da na šalteru sazna broj sobe u kojoj se odvija razgovor. Nekoliko šaltera radilo je bez zastoja, ali i pored toga, redovi su bili dugački, bez kraja. Automat za brojeve nije radio, pa je jedna starija gospođa, crne kose skupljene u punđu, rukom ispisivala brojeve na parčetu papira i upućivala stranke u odgovarajuću kolonu. Vir je izvukao broj devedeset i tri i stao na kraj niza koji mu je određen. Odmah mu je bilo jasno da su kolonu činili uglavnom povređeni i uniženi, nesrećni ljudi koji, i pored svih razočaranja i bezumlja koje je vladalo unaokolo, još uvek nisu digli ruke od svojih slučajeva. Vukli su se tromo, bezvoljno i mehanički, jedva podižući stopala od zemlje, poput logoraških zarobljenika koje prisiljavaju na težak rad. Uprkos gužvi kolona se iznenađujuće brzo pomerala. Kada je Vir došao na red, žena na šalteru, s izveštačenim osmehom na usnama, izvadila je njegov dosije.

„Kod Vas je, vidim, u pitanju razgovor povodom nesrećnog slučaja.“

„Ne“, odgovori Vir odsečno.

„Kako to mislite 'ne'?“

„Zakazali su mi razgovor, ali nije u pitanju nikakav nesrećan slučaj.“

„Ovde lepo piše da Vam je zakazan sastanak u Palati pravičnosti povodom nesrećnog slučaja od pre mesec dana.“

„Ponavljam, nije u pitanju nesrećan slučaj i, molim Vas, nemojte to tako nazivati“, uporan je bio Vir.

„Slušajte“, reče žena, a izveštačeni osmeh joj u trenu nestade sa usana, „nemam vremena da se preganjam s Vama, osvrnite se oko sebe, vidite koliko ljudi čeka. Vi imate zakazan razgovor na trećem spratu, soba 306, izvolite svoje papire, ponesite ih i utvrdite o čemu ste sa inspektorom pričali nakon tog događaja.“

„Taj razgovor je ovde?“, upita Vir iznenađeno, pokazujući rukom na fasciklu koju je trenutak ranije uzeo sa šaltera.

„Gospodine Vir, sve se snima. Ovo je ozbiljan sistem. Ne mislite valjda da se bilo šta prepušta slučaju? Svaki razgovor koji budete vodili biće snimljen i Vaš dosije odsad će se samo gomilati... I ovaj razgovor koji upravo vodimo ide u našu datoteku. Upravo zato dužna sam da nastavim sa poslom. Molim Vas, poštujujte proceduru i uputite se u sobu 306. Sledeći!“

Vir se sklonio iz reda s fasciklom u rukama, teturajući se poput grogiranog boksera. Obuzela ga je nepodnošljiva mučnina. Pomerio se u ćošak i, strahujući da se ne sruši, oslonio se levom rukom na zid, desnom čvrsto stežući papire. Disao je brže nego uobičajeno, pokušavajući da dođe do vazduha. Kada se konačno pribrao, a disanje nekako vratio u normalu, odvojio se od zida i zagledao

u fasciklu koju je upravo dobio. Kako u prvim nedeljama nakon *dogadjaja* uopšte nije bio pri sebi, razgovor sa inspektorom slabo je pamtio, a i tog dela, koji je jedva uspevaao da prizove u svest, sećao se kao kroz maglu. Upravo zbog toga, ne sačekavši ni tren, otvorio je fasciklu i počeo da čita.